

Direktoratet for naturforvaltning
N-7485 Trondheim

deres ref;

vår ref; 041099

dato; 1. oktober 2004

Ferdigstilling av ordningen med nasjonale laksevassdrag og laksefjorder

Organisasjonene Norske Lakseelver og Noregs Grunneigar og Sjølaksefiskarlag viser til høringsbrev av 29. mars 2004 om ferdigstilling av ordningen med nasjonale laksevassdrag og laksefjorder, og avgir med dette en felles høringsuttalelse.

Sammendrag

Stortinget opprettet 25. februar 2003 21 nasjonale laksefjorder og 37 laksevassdrag. Direktoratet for naturforvaltning har utredet 27 nye laksevassdrag og 19 nye laksefjorder for ferdigstilling av ordningen.

Våre organisasjoner støtter ordningen med nasjonale laksevassdrag og laksefjorder og mener at alle de 27 ny lakseelvene og de 19 laksefjordene som Direktoratet har utredet må inn i ordningen. I tillegg mener vi at Åelva (Nordfjord) og Espedalselva i Ryfylke med nasjonale laksefjorder må komme med i ordningen.

Med begrunnelse ny kunnskap om negative effekter knyttet til genetiske interaksjoner mellom villaks og oppdrettslaks, mener vi at det er behov for å få med flere elver i ordningen enn de 50 lakseelvene som Villaksutvalget la til grunn. I tillegg til de allerede opprettede nasjonale laksevassdragene og laksefjordene, mener vi at ordningen totalt må omfatte Åelva i Nordfjord, Espedalselva i Ryfylke og alle elvene og fjordene i Direktoratets høringsforslag. I sum gir dette 66 nasjonale laksevassdrag og 41 nasjonale laksefjorder. Vi anser dette som nødvendig dersom vi skal kunne greie å sikre $\frac{3}{4}$ av den samlede norske villaksressursen, slik Villaksutvalget forutsatte. Vi mener at det er svært viktig at størrelsen på de nasjonale laksefjordene som Direktoratet har utredet ikke blir redusert, da dette vil svekke effektene av laksefjordene.

Våre organisasjoner mener videre at all sjøbasert oppdrett av laksefisk må flyttes ut av de nasjonale laksefjordene. Vi mener videre at Regjeringen ikke må gi nye laksekonsesjoner i de fjordområdene som Direktoratet nå har sendt ut på høring, før Stortinget har behandlet ferdigstillingen av ordningen.

Generelt

Internasjonale forpliktelser:

Våre organisasjoner minner om at Norge har et særlig internasjonalt ansvar for å bevare de atlantiske laksestammene. I løpet av de tre siste tiårene er verdens forekomst av vill atlantisk laks redusert med ca 75 %. De norske bestandene har også gått kraftig tilbake. Likevel har Norge fortsatt igjen en unik forekomst av villaks og betraktes som kjerneområde for denne arten. Som følge av at villaksen er kraftig redusert i de vestlige og sørlige delene av utbredelsesområdet har Norges andel av den nordatlantiske lakseressursen økt. De siste ti årene har den norske villaksen omfattet ca en fjerdedel av den samlede forekomsten av atlantisk laks. Norge har også et meget stort antall laksebestander som bidrar til variasjon og mangfold innen arten.

Om ordningen:

Opprettelse av nasjonale laksevassdrag med nasjonale laksefjorder utenfor er et helhetlig forvaltningsgrep som gir de viktigste laksestammene en særskilt beskyttelse på gyteområdene og oppvekstområdene i vassdraget og i vandringsområdene i fjorden. Innenfor en bærekraftig ramme forutsetter våre organisasjoner at disse laksestammene skal kunne høstes til beste for rettighetshavere, sportsfiskere og reiselivsnæringen.

Det er for snevert å hevde at opprettelse av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder kun er et valg mellom næringsutvikling i distriktene representert ved lakseoppdrett og kraftutbygging på den ene siden og vern av villaksen som en del av det biologiske mangfoldet på den andre siden. Opprettelse av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder handler også om å fastlegge rammer slik at de forskjellige former for næringsvirksomhet ikke skader eller ødelegger for hverandre.

Våre organisasjoner er klar over at opprettelse av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder ikke løser alle problemene for de ville laksestammene i Norge. Villaksstammene rammes av en rekke tapsfaktorer og trusler som ikke oppheves ved innføring av denne ordningen. Dette gjelder for eksempel; etablerte fysiske inngrep i vassdrag, sur nedbør, lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*, ugunstige miljøforhold på oppvekstområdene i Atlanterhavet, bifangster av laks i smutthavet, m.m. Våre organisasjoner mener imidlertid at opprettelse av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder er et nødvendig verktøy som gjør oss bedre i stand til å bekjempe tapsfaktorene som rammer villaksstammene.

Det er fra enkelte hold blitt hevdet at myndighetene må verne laksen i stedet for fjordene eller vassdragene. Dette faller på sin egen urimelighet. Formålet med opprettelse av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder er, slik vi ser det, ikke å frede villaksen, men å gi de viktigste laksestammene økt beskyttelse slik at de kan høstes til beste for sjølaksefiskere, elveeiere og sportsfiskere. De vassdragene som foreslås opprettet som nasjonale laksevassdrag representerer de mest tallrike laksestammene i Norge og har høyest verdiskaping.

Laksefangstene har ligget på et historisk lavt nivå gjennom 1990-tallet. Sammenliknet med bunnregistreringen i 1997, som er det lavest registrerte fangstkvantum på hele 1900-tallet, var laksefangstene i 2000 - 2003 fordoblet. Fangstøkningen er knyttet til de regioner og elver hvor bestandene er i rimelig god forfatning. Regioner og elver hvor laksebestandene er redusert på grunn av dårlige gyte- og oppvekstmiljø, forurensning, forsuring, *Gyrodactylus salaris* og lakselus har ikke hatt en slik økning i laksefangstene. Den positive utviklingen siden 2000 skyldes med stor sannsynlighet bedre oppvekstforhold i Atlanterhavet. Til tross for dette utgjør fangstene i 2000 - 2003 utgjør bare 50 % av fangstene på 1970-tallet. I 2004 har laksefisket vært markert dårligere med lite smålaks i fangstene. På grunn av naturlig dødelighet er det kun 2 % - 10 % av den samlede mengde smolt som vandrer ut fra laksevassdragene om våren, som overlever sjøoppholdet og kommer tilbake til vassdragene for å gyte. Dersom overlevelsen i Atlanterhavet øker fra 2 % ett år til 10 % et annet år, øker lakseinnsiget fem ganger. Vi vil derfor advare mot å tro at den positive fangstutviklingen siden 2000 er et tegn på at problemene for de ville laksestammene går over av seg selv. Tapsfaktorene og truslene er de samme som Villaksutvalget redegjorde for i sin innstilling.

Villaksens verdi

Vi vil først fremheve at villaksen representerer store verdier for mange grunneiere og lokalsamfunn. Det er i dag om lag 150 000 laksefiskere som årlig fisker i norske elver og anslagsvis 40 000 av disse er utenlandske fiskere. Gjennom overnatting, matservering, kjøp av varer og kjøp av tjenester som transport, roing og guiding legger sportsfiskerne igjen betydelige pengebeløp i laksedalene våre.

Grunneierne langs Namsen hadde i 2003 over 5 millioner kroner i inntekter fra utleie av fiske og fiskekortsalg. I tillegg kommer inntekter fra overnatting, matservering, roing, transport og varekjøp. Det anslås i en undersøkelse fra Høgskolen i Nord-Trøndelag at laksefiske i Namsen skaper om lag 50 årsverk i kommunene Overhalla og Grong. Rettighetshaverne i Alta (Alta Laksefiskeri Interessentskap) får inn årlig ca 7 millioner kroner gjennom salg av fiskekort og tilrettelagt laksefiske. Alta Laksefiskeri Interessentskap har 9 årsverk og er en betydelig bedrift i Alta kommune. I tillegg bidrar laksefisketuristene til å opprettholde flyrutetilbudet og øker etterspørselen og omsetningen av andre varer og tjenester i kommunen. I Lærdal taper kommunen over 10 millioner kroner i omsetning hvert år så lenge laksen er borte fra vassdraget (elva er infisert av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*). På landsbasis bidrar laksefiske til en omsetning i størrelsesorden 1,3 milliarder kroner årlig. Det ligger et stort potensial i å videreutvikle fisketurisme i laksevassdragene i Norge. Fisketurisme i lakseelvene er basert på lokalt eierskap og kan ikke børsnoteres eller flyttes til ut av distriktene.

På grunn av at ordningen med nasjonale laksevassdrag og laksefjorder gir sportsfiskerne visshet om at de ville laksestammene settes foran hensynet til andre næringsinteresser, er ordningen positiv for markedsverdien av sportsfiske i disse vassdragene.

Vi vil også framheve verdien som villaksen har for sjølaksefiske med kilenot. Førstehåndsverdien av laksefiske med faststående redskap i sjøen ligger på ca 35 mill kroner årlig. Sjølaksefiske bidrar også til å videreføre en viktig del av kystkulturen og leverer råvarer til kulinariske matopplevelser. Villaks har blant annet stor verdi som matopplevelse i reiselivsnæringen.

Nasjonale laksevassdrag

Objektene

I høringsnotatet viser Direktoratet til at det i St. prp. Nr. 79 (2001-2002) "Om opprettelse av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder" forutsettes at ordningen skal suppleres og totalt omfatte om lag 50 vassdrag. Tallet 50 lakseelver stammer fra Villaksutvalget, som mente at man ved å opprette 50 navngitte nasjonale laksevassdrag og 9 nasjonale laksefjorder/ fjordområder, samt videreføring av midlertidige sikringssoner og tiltakssoner, ville legge grunnlag for en langt mer effektiv beskyttelse av mer enn ¾ av den samlede norske villaksressursen.

Det er framkommet ny kunnskap om villaksens trusler og tapsfaktorer siden villaksutvalget la fram sin innstilling i mars 1999. Herunder vil vi spesielt peke på ny kunnskap om genetiske interaksjoner mellom villaks og oppdrettslaks. Forskeren Philip McGinnity, med flere, la i juli 2003 fram forskningsrapporten; *Fitness reduction and potential extinction of wild populations of Atlantic salmon, Salmo salar, as a result of interactions with escaped farm salmon*, som viser at avkom etter oppdrettslaks har større overlevelse, og konkurrerer ut avkom etter villaks i elvefasen, men har høyere dødelighet enn villaks i sjøfasen. Med begrunnelse i denne kunnskap mener vi at det er behov for å få med flere elver i ordningen enn de 50 lakseelvene som Villaksutvalget la til grunn. Vår organisasjon mener derfor at Direktoratets høringsforslag, sammen med de vedtatte nasjonale laksevassdragene og laksefjordene, er en minimumsløsning for å sikre ¾ av den samlede norske villaksressursen.

Våre organisasjoner er forundret over at Åelva/Gjengedalselva som Villaksutvalget foreslo som nasjonalt laksevassdrag ikke er med i Direktoratet for naturforvaltnings forslag. Vi kan ikke se at det er gitt noen faglig begrunnelse for dette og mener at Åelva/Gjengedalselva må tas inn i høringsforslaget med forslag til en nasjonal laksefjord utenfor.

Våre organisasjoner ønsker også at Espedalselva i Høgsfjorden opprettes som nasjonalt laksevassdrag med laksefjord utenfor. Vassdraget er blitt kalket siden 1996. Stammen er unik fordi det er den eneste opprinnelige laksestammen som er igjen etter at den sure nedbøren har utryddet alle de andre laksestammene i Høgsfjordbassenget.

Våre organisasjoner støtter Direktoratets vurdering av at laksestammene i Bjerkreimselva, Lærdalselva, Orkla, Verdalselva, Namsen og Vefsna er spesielt viktige.

Lokal forvaltning

Våre organisasjoner legger til grunn at nasjonale laksevassdrag er sikring av laksens leveområder på en måte som gjør at ressurser i tilknytning til disse vassdragene kan utnyttes innenfor en bærekraftig ramme. Med begrunnelse i den store næringsmessige verdi som villaksen har for mange grunneiere og bygdesamfunn mener vi at fordelene av å sikre villaksens leveområder er langt større enn ulempene knyttet til begrensninger for å kunne gjennomføre enkelte typer inngrep i og langs nasjonale laksevassdrag. Våre organisasjoner legger Stortingets bestemmelser av 25. februar 2003 til grunn og forutsetter at restriksjoner og tiltak som blir iverksatt, bygger på grundige faglige vurderinger, og ikke blir mer omfattende enn det som er nødvendig for å sikre en bærekraftig forvaltning av villaksstammene.

Våre organisasjoner forutsetter at lakseforvaltningen i de nasjonale laksevassdragene baseres på lokal, driftsplanbasert forvaltning i regi av rettighetshaverne, slik at de kan utvikle fisketurisme og annen næringsutvikling med basis i villaksressursene.

Nasjonale laksefjorder

Forholdet til oppdrettsnæringen

Våre organisasjoner respekterer oppdrettsnæringen og ser den verdiskaping som næringen representerer. Vi aksepterer imidlertid ikke at vi må redusere fisketiden eller stoppe laksefiske i elvene og i sjøen fordi tapsfaktorene som oppdrettsnæringen og andre påfører villaksstammene, blir så store at villaksstammene ikke lenger produserer et overskudd som det kan høstes av. Selv om oppdrettsnæringen for øyeblikket har positiv utvikling med mindre lakselus og redusert rømming, anser vi det som svært viktig å opprette nasjonale laksefjorder. Dette gir myndighetene et instrument til å regulere oppdrettsnæringen utenfor de viktigste lakseelvene, slik at næringen ikke påfører villaksstammene tap. Vi forventer at oppdrettsnæringen gjør en langt større innsats for å motvirke de skadene som den påfører vår næring.

Arealforvaltning

Våre organisasjoner mener at ordningen med nasjonale laksefjorder ikke er arealvern men arealforvaltning. Det er nødvendig å disponere kystarealene slik at ulike former for havbruk legges til områder hvor de påfører miljøet og andre næringer minst mulig skade. Dette innebærer at oppdrett av laksefisk må kanaliseres til de deler av kysten hvor denne type havbruk påfører villaksen og miljøet minst skade. Tilsvarende vil oppdrett av marine arter som skjell, skalldyr, torsk, steinbit, kveite, m.m. kunne kanaliseres til nasjonale laksefjorder. I en helhetlig utvikling av havbruksnæringen vil derfor opprettelse av nasjonale laksefjorder ikke være begrensende for veksten i havbruksnæringen.

Objektene

Grunnprinsippet for ordningen er at det skal være en nasjonal laksefjord utenfor hvert nasjonale laksevassdrag. Det gir seg dermed selv at det må være nasjonale laksefjord utenfor alle de 29 nasjonale laksevassdragene som vi mener må med i ferdigstillingen av ordningen.

Våre organisasjoner støtter de sonene og grensene som Direktoratet har foreslått i høringsutkastet. Vi ber videre om at det opprettes en nasjonal laksefjord utenfor Åelva i Nordfjord som strekkes ut til den etablerte sonen for nasjonal laksefjord og en nasjonal laksefjord utenfor Espedalselva i Høgsfjorden.

Sonene må være store og fri for oppdrett

Våre organisasjoner mener at dersom de nasjonale laksefjordene skal oppnå størst mulig effekt, må de være frie for oppdrett av laksefisk. Dette støttes også av stortingsrepresentant Leif Frode Ohnarheim, medlem av energi- og miljøkomiteen i Fiskaren 16. juli 2004. Vi mener at oppdrettsanlegg inne i de nasjonale laksefjordene må gis anledning til å flytte ved at de får tilgang på lokaliteter på utsiden av fjorden. Vi forutsetter at det gis kompensasjon for påførte kostnader og dokumenterte tap på grunn av opprettelse av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder.

Soner som er frie for oppdrett av laksefisk bidrar til:

1. Reduksjon i antall rømt oppdrettslaks som vandrer opp i lakseelvene for å gyte
2. Reduksjon i antall verter for lakselus i fjordene og gjør bekjempelse av lakselus mer effektivt.
3. Å forebygge mot smitte av sykdommer fra oppdrettsfisk til de ville laksestammene.

1. Rømming: I tillegg til de store rømmingene som skyldes at anlegg havarerer, rømmer det kontinuerlig store mengder fisk fra oppdrettsanleggene gjennom den daglige driften. Hovedmengden av laks som rømmer søker tilbake til det fjordområdet hvor den har vært holdt i fangenskap når den skal finne en lakseelv å vandre opp i for å gyte. Vi vet at oppdrettsfrie soner bidrar til å redusere mengden rømt oppdrettslaks som vandrer opp i laksevassdragene for å gyte. Store soner som Jæren og Trondheimsfjorden er mer effektive enn små soner, men små soner er bedre enn ingen sone. Jo nærmere et oppdrettsanlegg ligger inntil et laksevassdrag, desto mer av den rømte oppdrettslaksen vil vandre opp i laksevassdraget.

2. Lakselus: Vi vet at oppdrettslaks som rømmer om sommeren vandrer lite og blir stående i fjordsystemet. Dette gjør bekjempelse av lakselus i oppdrettsanleggene mindre effektivt. I Nasjonal handlingsplan mot lus på laksefisk - resultatrapporten for 2000 og 2001 som er utarbeidet av Statens dyrehelsetilsyn, Fiskeridirektoratet, Direktoratet for naturforvaltning, Akvaveterinærenes Forening og FHL – Havbruk står følgende:

”Antall fisk som rømmer fra norske oppdrettsanlegg er fortsatt for stort. Denne biomassen må betraktes som en vesentlig vektor for lusesmitte. I den anledning vet en at rømt oppdrettsfisk for en stor del har tilhold i fjordsystemene om vinteren og kan således være en av årsakene til at vi i senere år har observert et høyere

smittepress av lus i den kalde årstid. Dette smittereservoaret vil svekke effekten av de tiltak som gjennomføres for å redusere skadevirkningene av lus på oppdrettsfisk og villfisk.”

3. Smitte av sykdommer: Store oppdrettsfrie soner reduserer risikoen for spredning av smittsomme sykdommer fra oppdrettsfisk til de ville laksestammene. En av begrunnelsene for å etablere de 52 midlertidige sikringssonene i 1989 var blant annet å forebygge mot videre spredning av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*. Denne parasitten lever av og på laksens hud når laksen er i ferskvann. Parasitten dør i saltvann. Sjøbaserte matfiskanlegg med laks som ligger i brakkvann kan bli smittet av *Gyrodactylus salaris* dersom parasitten smitter et av vassdragene i fjordsystemet. Et av kriteriene for fastsettelse av grensene for de midlertidige sikringssonene var derfor at saltholdigheten utenfor sonene måtte være så høy at lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* garantert ikke kan overleve.

Norske oppdrettere importerte i 1985 laksesmolt fra Skottland. Til tross for streng veterinær kontroll var den importerte laksesmolt smittet av bakteriesykdommen furunkulose. I løpet av kort tid spredde sykdommen seg til over 70 laksevassdrag. Bakteriesmitta fører med jevne mellomrom til sykdomsutbrudd - spesielt i tørre og varme somre når vanntemperaturen er høy og fisken står tett i kulper på grunn av lav vannføring.

Fra og med 1. januar 2003 utløp overgangsordningen som Norge forhandlet frem gjennom Rådsdirektiv 91/67/EF, om forbud mot import av levende laksefisk fra EU til Norge. Norske lakseoppdrettere står nå fritt til å importere laksesmolt og annen levende laksefisk fra EU. Selv om slik import er underlagt streng veterinær kontroll, vet vi at dette medfører økt risiko for innførsel av nye sykdommer og parasitter som kan smitte de ville laksestammene.

Med hilsen

Finn Erlend Ødegård
Norske Lakseelver

Arne Jørrestol (sign)
Noregs Grunneigar og Sjølaksefiskarlag